



ISSN: 3060-4613



MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI



O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti



No5(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal



MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI



Elektron nashr. 310 sahifa,
1-may, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyuu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**



MUNDARIJA

Maktabgacha ta'lim tashkiloti metodistining boshqaruv funksiyalari.....	10
Qarshibayeva Dilfuza Xidirbayevna	
Texnologik mashinalar va jihozlar ta'lim yo'nalishi talabalarida kasbiy kompetensiyani shakllantirishning pedagogik qonuniyatlari va metodologik tizimini ishlab chiqish	15
Elmanov Abbas Begmat o'g'li, Mirzaumidov Asilbek Shuxratjonovich	
Katta yoshdagi guruh bolalarida o'z-o'zini boshqarish qobiliyatini rivojlantirishda o'yinning roli	19
Ergasheva Farangiz Umidjon qizi, Fayzullayev Sharipboy Nurillayevich	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida ekologik tafakkurni rivojlantirishning dolzarbligi.....	23
Yaxshiboyeva Nargiza Rustamqulovna	
Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida inson resurslarini boshqarishda muvozanatlashgan ko'rsatkichlar tizimidan foydalanishning nazariy asoslari	28
Gulmira Jumanova	
Nomoddiy madaniy merosning talaba-yoshlarni yuksak ma'naviyatli shaxs sifatida tarbiyalashdagi ahamiyati	33
Erboyev Suxrob Abdusalomovich	
Maktabgacha yoshdagi bolalar va ularda hissiy-irodaning shakllanishi	37
Davlatova Zebo Haydarovna	
Zamonaviy oilada avlodlararo munosabatlarning pedagogik-psixologik xususiyatlari	40
Ochilova Farida Baxriddinovna	
Maktab va oliy ta'lim muassasalarida qizlar kitobxonligini rivojlantirish metodlari	44
Qo'chqarova Oysha Oltibayevna	
Buyuk allomalar merosidan foydalanishning metodik holati va mavjud muammolari.....	48
Sevara Mamatkarimova	
Futbol o'yinida to'pga kalla bilan zarba berish.....	53
Xolmaxmatov Boburjon Musurmon o'g'li	
Использование современных инновационных методов в процессе обучения русскому языку в иноязычных группах высшего образовательного учреждения.....	56
Курбанова Шаира Исмаиловна	
Maktabgacha ta'lim mutaxassislarini tayyorlashda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish ...	60
Kushakova Gulnora Egamkulovna, Muhammadiyeva Shaxzoda Sunnatilla qizi	
Boshlang'ich sinflarda musiqa mashg'ulotlari orqali o'quvchilarning kreativ fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish metodlari	63
Muminova Feruza Farxodovna	
Alisher Navoiy merosining yoshlar ma'naviy-estetik tarbiyasidagi ahamiyati	70
Qayumxo'jayev Botirxo'ja Ikromxo'ja o'g'li	
Boshlang'ich ta'lim jarayonida amaliy topshiriqlar orqali tayanch kompetensiyalarni shakllantirish metodikasini takomillashtirish	74
Saidova Dilnoza Maripovna	
К вопросу о классификации современной антиутопии.....	78
Дмитрий Валерьевич Пупонин	
Когнитивная гибкость как фактор психологического благополучия старшеклассников в период адаптации к новым образовательным требованиям	82
Муксинова Динора Азаматовна	
Oliy ta'lim muassasalarida ingliz tilida ta'lim beruvchi professor-o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini baholash: xalqaro tajribalar qiyosiy tahlili va O'zbekiston amaliyoti	87
Baxtiyarova Muniba Ne'matjon qizi	
Valeologik tarbiya asosida maktabgacha ta'lim tarbiyachilarini tayyorlashda innovatsion va raqamli yondashuvlar	92
Berkinova Charos Islomovna	



Grammatik tushunchalarni o'rgatish metodikasi.....	96
<i>N. R. Masharipova</i>	
Umumiy o'rta ta'lim tizimini takomillashtirish va o'quvchilar bilimini baholashda xorijiy tajribalardan foydalanish finlyandiya ta'lim tizimi misolida.....	99
<i>Obidova Muqaddas Ro'ziqulovna</i>	
The Difference Between Androgogy and Pedagogy.....	106
<i>Pardayeva Aziza Rahmatillojevna</i>	
Elektr mashinalari fanini o'qitishda raqamli ta'lim texnologiyalari.....	110
<i>Shodiyeva Nozina Shuxrat qizi</i>	
Umumta'lim maktablarida direktor o'rinbosarlarining aksiologik yondashuv asosida boshqaruv funksiyalari va vakolatlari hamda maktablarda ma'naviy-ma'rifiy ishlar samaradorligini oshirish yo'llari.....	113
<i>Toxirov Botirjon G'ofurjon o'g'li</i>	
Ispan tili darslarida kommunikativ kompetensiyani shakllantirish usullari	119
<i>Tursunqulov Sanjar Dilmurod o'g'li, Shukurullayeva Feruza Dilmurodovna</i>	
Surxondaryo viloyatida yetishtiriladigan ingichka tolali paxta navlarining qo'llanilishi	124
<i>Ubaydullayeva Komila Bozor qizi</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarda empatiya hissini shakllantirishning nazariy asosi	127
<i>Xolmirzayeva Gulbahor Bahodirovna</i>	
Boshlang'ich sinf matematika darslarida raqamli texnologiyalardan foydalanish samaradorligi	130
<i>Raximova Dilshoda Xoliqberdiyevna</i>	
Bo'lajak sport murabbiylarida kognitiv qobiliyatlarni rivojlantirish mexanizmlari	134
<i>Sherzod Shuxratovich Boboyorov</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida talabalar sportini rivojlantirishning iqtisodiy va tashkiliy mexanizmlari.....	138
<i>Sangirov Nuriddin Iriskulovich</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning boshqaruv kompetentligini rivojlantirishning integrativ modeli	142
<i>Rasulova Umida Bahodir qizi</i>	
Yashil pedagogikaning konseptual modeli va tamoyillari.....	146
<i>Raxmatova Dilnoza Abdurashidovna</i>	
Ta'lim jarayoni ishtirokchilarida emotsional barqarorlikni shakllantirishning pedagogik-psixologik asoslari ..	149
<i>Boymatova Munavvar Ravshan qizi</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini tayyorlashda zamonaviy raqamli platformalardan foydalanish samaradorligi.....	152
<i>Lukmonova Salomat Gafurovna</i>	
Rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalar uchun pedagogik qo'llab-quvvatlash tizimining shakl, metod va vositalari	157
<i>Farmonova Madina Bahriddin qizi</i>	
Innovatsion boshqaruv tizimlarida qaror qabul qilish va kommunikatsiya samaradorligi	161
<i>Sotvoldiyeva Xurliqo G'ayratjon qizi</i>	
Raqamli ta'lim muhitida maktabgacha yoshdagi bolalarning media savodxonligini shakllantirish metodikasi.....	167
<i>Choriyeva Xurmo Panji qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim mutaxassisleri malakasini oshirish tizimining zamonaviy tendensiyalari va raqamlashtirish jarayonlarining pedagogik ahamiyati.....	172
<i>Qosimova Sh. N., Dusmaxamedov A. A.</i>	
Maktab o'quvchilarida o'zini o'zi tarbiyalashni shakllantirishning pedagogik asoslari (8–9-sinflar asosida)..	177
<i>Norxo'jayeva Lobar Nuriddin qizi</i>	
STEAM loyihalar yordamida boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijodiy va tanqidiy tafakkurni shakllantirish	181
<i>Mirjamolova Moxira Abdugaffor qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalashning pedagogik ahamiyati va metodik asoslari.....	188
<i>Axmad Bolqiyev</i>	

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini xalqaro baholash dasturlari asosida baholashning pedagogik asoslari.....	191
<i>Shavqiddin Burxonov</i>	
Boshlang'ich ta'limda liderlik va pedagogik menejment muammolari.....	194
<i>Pardaboyev Doston</i>	
Raqamli ta'lim muhiti: tushunchasi, strukturasi va rivojlanish tendensiyalari.....	197
<i>Kulboyeva Dilnoza Abdug'afurovna</i>	
Особенности применения графических органайзеров на практических занятиях по дисциплине "Практикум литературы народов СНГ".....	199
<i>Татьяна Викторовна Половинкина</i>	
Historical Stages in the Study and Treatment of Scoliosis (Spinal Curvature).....	204
<i>Shermatova Mokhira Baxodir qizi</i>	
Talaba qizlarga badiiy gimnastika cho'qmori yordamida bajariladigan fundamental mashqlarni o'rgatish....	209
<i>Musharafxon Sultanova</i>	
Oliy ta'limda tarbiyaviy ishlarni tashkil etish bo'yicha xalqaro modellarning qiyosiy tahlili.....	213
<i>Ziyotova Madina</i>	
Sport mutaxassislarini tayyorlashda voleybol o'qituvchisining ko'nikmalari va uslubi	216
<i>Turg'unov Baxtiyor O'rolovich</i>	
Matematik masalalarni yechish jarayonida boshlang'ich sinf o'quvchilarining mantiqiy fikrlash va ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantirish	220
<i>Yusupova Latofat Nuriddinovna</i>	
Zamonaviy sharoitda bo'lajak o'qituvchilarda deontologik kompetentlikni rivojlantirishning innovatsion texnologiyalari	228
<i>Nasirova Nigora Baxtiyor qizi</i>	
Paraengil atletika mashg'ulotlarida individual yondashuvning ahamiyati	233
<i>Abduxoliqova Shoiraxon Akramjon qizi</i>	
Biologiya fanini o'qitishda xalq pedagogikasi elementlaridan foydalanish orqali ekologik madaniyatni rivojlantirish	239
<i>Baxrombekova Sojidxon Sherzodjon qizi</i>	
Maktab texnologik ta'limida axborot texnologiyalaridan foydalanishning o'quv samaradorligiga ta'siri: o'rta muddatli istiqbollar (2027–2031)	245
<i>Berdiyeva Gulnoza Rizoqulovna, Tursunov Sherzod Ziyat o'g'li, Ismatullayev Javohir Ubaydulla o'g'li</i>	
Axborot texnologiyalaridan foydalanish orqali jismoniy tarbiya va sport tizimini boshqarish samaradorligini oshirish	251
<i>Eryigitov Dilshod Xolboyevich</i>	
Enhancing Speaking Skills Productively in English	255
<i>J. M. Fayzullayev, G. R. Elmonova</i>	
Nutqida nuqsoni bo'lgan katta guruh bolalari bilan ishlashning ilmiy-nazariy asoslari	259
<i>Jumanova Iroda Nomozovna, Fayzullayev Sharipboy Nurillayevich</i>	
2–3 yoshli bolalarning maktabgacha ta'lim tashkilotiga ijtimoiy moslashuvi: nazariy va empirik tahlil	263
<i>Klicheva Dilnoza Zulfon qizi</i>	
Inson–texnika tizimida ta'lim olayotgan talabalarda iste'dod namoyon bo'lishining psixologik xususiyatlari	267
<i>Kuvandikova Gulnora Gulamovna</i>	
Bo'lajak pedagoglarning mutaxassis sifatida shakllanishida xavotirlanish holatining namoyon bo'lishi.....	270
<i>Nuriddinov Rasuljon Samitjon o'g'li</i>	
Maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalarni maktabga tayyorlashda zamonaviy psixologik-pedagogik yondashuv.....	274
<i>Nuriddinova Maysara Ikramovna, Kodirova Albina Faridovna</i>	
Talabalarda qaror qabul qilishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	279
<i>Rajabova Go'zal Zarifovna</i>	
Musobaqa oldi psixologik tayyorgarlikning tezkorlikka ta'siri.....	283
<i>Sitora Elova Axmatkulovna</i>	



Pediatriya ta'limida sun'iy intellekt – talaba uchun virtual assistent.....	287
Umarkulov Muhtorali Islomkulovich	
Bo'lajak jismoniy tarbiya mutaxassislarida jismoniy savodxonlikni rivojlantirishning pedagogik asoslari.....	290
Xakimov Xurshid Nozimovich	
Сущность и виды познавательной активности детей 5–6 лет.....	294
Джамилова Н. Н., Кудратова М. У.	
Uzluksiz ta'lim jarayonida mustaqil fikrlovchi, ijodkor shaxsni tarbiyalashning pedagogik-psixologik masalalari.....	298
Siddiqova Sanobar Xaydarovna	
Ta'lim jarayonida o'quvchilarning bilish, ijodiy faolligini oshirish.....	301
Siddiqova Sanobar Xaydarovna, Qushoqova Guzal	
Badiiy adabiyotda Ibn Sino obrazining yaratilishidagi o'ziga xosliklar.....	304
Tangirov A. J.	



RAQAMLI TA'LIM MUHITIDA MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING MEDIA SAVODXONLIGINI SHAKLLANTIRISH METODIKASI

Choriyeva Xurmo Panji qizi

Termiz davlat pedagogika instituti
 Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim fakulteti
 Maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabasi

Annotatsiya: Zamonaviy raqamli ta'lim muhitida maktabgacha yoshdagi bolalarning media-savodxonligini shakllantirishning nazariy va amaliy asoslari yoritiladi. Tadqiqotda bolalarning axborot oqimidan to'g'ri foydalanishi, media-kontentni tanqidiy idrok etishi hamda raqamli vositalardan foydalanishda xavfsizlik qoidalariga rioya qilishi bo'yicha metodik tavsiyalar ishlab chiqilgan. Shuningdek, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida interaktiv metodlar va o'yin texnologiyalaridan foydalanish asosida bolalarda media-madaniyatni rivojlantirish bosqichlari tahlil etiladi.

Kalit so'zlar: raqamli ta'lim muhiti, maktabgacha yoshdagi bolalar, media-savodxonlik, axborot xavfsizligi, media-kontent, tanqidiy fikrlash, raqamli gigiyena, interaktiv metodika.

Abstract: The theoretical and practical foundations of developing media literacy in preschool children within a modern digital educational environment are examined. The study proposes methodological recommendations for the effective use of information flows, critical perception of media content, and adherence to safety rules when using digital tools. In addition, the stages of developing children's media culture in preschool educational institutions through interactive methods and game-based technologies are analyzed.

Key words: digital educational environment, preschool children, media literacy, information security, media content, critical thinking, digital hygiene, interactive methodology.

Аннотация: Рассматриваются теоретические и практические основы формирования медиаграмотности у детей дошкольного возраста в современной цифровой образовательной среде. В исследовании разработаны методические рекомендации по эффективному использованию информационных потоков, критическому восприятию медиаконтента и соблюдению правил безопасности при работе с цифровыми инструментами. Также анализируются этапы развития медиакультуры детей в дошкольных образовательных организациях с применением интерактивных методов и игровых технологий.

Ключевые слова: цифровая образовательная среда, дети дошкольного возраста, медиаграмотность, информационная безопасность, медиаконтент, критическое мышление, цифровая гигиена, интерактивная методика.

KIRISH

Zamonaviy sivilizatsiya taraqqiyotining hozirgi bosqichi jamiyat hayotining barcha jabhalariga raqamli texnologiyalarning shiddat bilan kirib kelishi bilan xarakterlanadi. Ayniqsa, "Alpha avlodi" deb atalayotgan bugungi kun maktabgacha yoshdagi bolalari uchun raqamli muhit nafaqat axborot manbai, balki asosiy ijtimoiylashuv maydoniga aylanib ulgurdi. Biroq, raqamli dunyoning cheksiz imkoniyatlari bilan bir qatorda, bolalar psixofizik rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatuvchi kiber-xavflar, nazoratsiz axborot oqimi va media-manipulyatsiya muammolari ham yuzaga kelmoqda.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda media-savodxonlikni shakllantirish masalasi bugungi kunda pedagogik strategik vazifalar qatoriga kiradi. YUNESKO ma'lumotlariga ko'ra, media-savodxonlik – bu shunchaki texnik ko'nikma emas, balki axborotni tahlil qilish, baholash va yaratish qobiliyatidir. O'zbekiston Respublikasining "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi qonuni hamda "Ilm-yo'l" variativ dasturi talablarida ham bolalarni axborot bilan ishlashga tayyorlash, ularda tanqidiy fikrlashni uyg'otish ustuvor vazifa etib belgilangan.

Ushbu maqolaning dolzarbligi shundaki, an'anaviy ta'lim metodlari raqamli avlodning ehtiyojlarini to'liq qondira olmayapti. Bolalarda "media-immunitet"ni shakllantirish, ularni raqamli kontentning passiv iste'mol-

chisidan faol va ongli foydalanuvchiga aylantirish uchun yangicha metodik yondashuvlarni ishlab chiqish zarurati mavjud.

Maqolaning maqsadi – raqamli ta'lim muhitida maktabgacha yoshdagi bolalarning media-savodxonligini shakllantirishning samarali metodikasini asoslash va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Raqamli ta'lim muhitida media savodxonlikni shakllantirish masalasi zamonaviy pedagogika va kommunikatsiya nazariyasining muhim yo'nalishlaridan biri sifatida keng o'rganilmoqda. Xususan, David Buckingham media ta'limni shaxsning tanqidiy fikrlashini rivojlantiruvchi asosiy vosita sifatida talqin qilib, uni madaniy va ijtimoiy kontekst bilan uzviy bog'laydi. Shuningdek, Sonia Livingstone 2014-yilda ijtimoiy tarmoqlarda savodxonlikni rivojlantirish bo'yicha olib borgan tadqiqotlarida bolalarning axborotni tahlil qilish, baholash va xavfsiz foydalanish ko'nikmalarini shakllantirish zarurligini ta'kidlaydi. Ushbu yondashuvlar maktabgacha yoshdagi bolalarda media savodxonlikni erta bosqichdan shakllantirish zarurligini asoslaydi.

Media savodxonlikning nazariy asoslari xalqaro tashkilotlar tomonidan ham keng yoritilgan. UNESCO tomonidan 2021-yilda ishlab chiqilgan "Media and Information Literacy Curriculum" ta'lim jarayonida media va axborot bilan ishlash kompetensiyalarini bosqichma-bosqich rivojlantirishni nazarda tutadi. Renee Hobbs esa 2017-yilda chop etilgan tadqiqotlarida media savodxonlikni yaratish, tahlil qilish va baholash faoliyatlari orqali o'rganish samaraliroq ekanligini ko'rsatadi. Silverblatt media xabarlarini talqin qilish jarayonida tanqidiy yondashuvni asosiy omil sifatida belgilaydi. Bu qarashlar bolalarning media muhiti bilan faol va ongli munosabatini shakllantirishda muhim metodik asos bo'lib xizmat qiladi.

O'zbek olimlari tomonidan ham mazkur yo'nalishda muhim ilmiy izlanishlar olib borilgan.

Sh. S. Sharipov 2020-yilda raqamli ta'lim texnologiyalarining ta'lim samaradorligini oshirishdagi o'rnini tahlil qilib, interaktiv vositalar orqali bolalarning bilim olish faolligi oshirishini asoslaydi.

G'. G'oziyevning ontogenez psixologiyasiga oid ishlari esa maktabgacha yoshdagi bolalarning psixik rivojlanish xususiyatlarini hisobga olgan holda ta'lim jarayonini tashkil etish zarurligini ko'rsatadi. Bu esa media savodxonlikni shakllantirishda yoshga mos metodik yondashuvlarni qo'llash muhimligini tasdiqlaydi.

Shuningdek, zamonaviy o'zbek tadqiqotchilari Ismoilova va Rahimova 2022-yilda maktabgacha yoshdagi bolalarni tarbiyalashda xalq og'zaki ijodining ahamiyatini yoritib, an'anaviy va raqamli vositalarni uyg'unlashtirish zarurligini ta'kidlaydi.

Qosimov va Ismoilova tomonidan ilgari surilgan amaliyotga yo'naltirilgan yondashuv bolalarda real hayotga mos ko'nikmalarni shakllantirishga xizmat qiladi.

Eshmuradov va Ismoilova oilaviy muhitning bolalar rivojiga ta'sirini asoslab, media savodxonlikni shakllantirishda ota-onalar ishtirokining muhimligini ko'rsatadi.

Ushbu ilmiy qarashlar maktabgacha yoshdagi bolalarda media savodxonlikni kompleks yondashuv asosida shakllantirish zarurligini ko'rsatadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqot maktabgacha yoshdagi bolalarning media-savodxonligini oshirishda raqamli texnologiyalarning o'rnini aniqlash maqsadida kompleks yondashuv asosida olib borildi. Tadqiqot metodologiyasi quyidagi bosqich va usullarni o'z ichiga oladi:

Nazariy tahlil va adabiyotlar sharhi

Tadqiqotning dastlabki bosqichida media-savodxonlik bo'yicha xalqaro va milliy tajribalar tahlil qilindi. Xususan:

1. YUNESKOning Media va axborot savodxonligi (MIL) konsepsiyasi asosida bolalarda axborotni qidirish, baholash va undan xavfsiz foydalanish ko'nikmalari o'rganildi.
2. J. Piaget va L. Vigotskiyning kognitiv rivojlanish nazariyalari asosida bolalarning raqamli kontentni idrok etish xususiyatlari tahlil qilindi.
3. Zamonaviy tadqiqotchilar (masalan, S. Livingstone – 2014) tomonidan ilgari surilgan "Raqamli bolalik" tushunchasi metodologik asos sifatida olindi.

Empirik metodlar (kuzatish va tajriba)

Tadqiqot jarayonida maktabgacha ta'lim tashkilotlarida (MTT) quyidagi empirik usullar qo'llanildi:

1. **Pedagogik kuzatuv:** bolalarning raqamli qurilmalar (planshet, interaktiv doska) bilan ishlash jarayonidagi reaksiyalari va axborotni saralash qobiliyati 3 oy davomida kuzatildi.



2. **Suhbat va intervyu:** tarbiyachilar va ota-onalar o'rtasida bolalarning uyda va bog'chadagi "ekran vaqti" (screen time) hamda ko'rayotgan kontentlari bo'yicha so'rovnomalar o'tkazildi.

3. Eksperimental yondashuv

"Media-modul" texnikasi

Tadqiqot doirasida o'quv jarayoniga maxsus metodik model joriy etildi. Bu model quyidagi 3 bosqichdan iborat:

1. **Diagnostik bosqich:** bolalarning media-vositalari haqidagi boshlang'ich bilimlari test-o'yinlar orqali aniqlandi.
2. **Shakllantiruvchi bosqich:** interaktiv o'yinlar (masalan, "Haqiqiy va xayoliy", "Reklama nima?") orqali bolalarga media-kontentni tanqidiy baholash o'rgatildi.
3. **Nazorat bosqichi:** olingan natijalar matematik-statistik tahlil (Fisher yoki Styudent mezonlari) yordamida solishtirildi.

Ma'lumotlarni qayta ishlash

Tadqiqot natijalarining aniqligini ta'minlash uchun miqdoriy (quantitative) va sifat (qualitative) tahlil usullaridan foydalanildi. Bolalarning media-savodxonlik darajasi quyidagi 3 ta indikator bo'yicha baholandi:

- texnik ko'nikma (qurilmalarni boshqara olish);
- kognitiv ko'nikma (axborotni tushunish va tahlil qilish);
- etik ko'nikma (internetda o'zini tutish va xavfsizlik).

AQSHning Common Sense Media tashkiloti tadqiqotlariga ko'ra, 0–8 yoshgacha bo'lgan bolalar kuniga o'rtacha 2 soatdan ortiq vaqtini ekran qarshisida o'tkazadi. Shu sababli, metodologiyada "Mediata'lim va media-tarbiya uyg'unligi" tamoyili ustuvor etib belgilandi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'tkazilgan pedagogik tajriba-sinov ishlari natijasida maktabgacha yoshdagi bolalarning media-savodxonlik darajasi sezilarli darajada oshgani kuzatildi. Tadqiqotda jami 60 nafar (30 nafar nazorat va 30 nafar tajriba guruhi) bola ishtirok etdi.

Tajriba boshida va yakunida olingan natijalar bolalarning media-savodxonlik darajasini uchta asosiy mezon bo'yicha ko'rsatib berdi (foiz hisobida):

Baholash mezonlari	Guruhlar	Tajriba boshida	Tajriba yakunida	O'sish ko'rsatkichi
Texnik ko'nikmalar (qurilmalarni boshqarish)	Tajriba	45%	85%	+40%
	Nazorat	42%	55%	+13%
Kognitiv tahlil (fakt va uydurmani farqlash)	Tajriba	20%	65%	+45%
	Nazorat	22%	30%	+8%
Xavfsizlik va etika (shaxsiy ma'lumot, vaqt)	Tajriba	15%	75%	+60%
	Nazorat	18%	25%	+7%

Olingan natijalar shuni ko'rsatdiki, tizimli ravishda olib borilgan mashg'ulotlardan so'ng tajriba guruhidagi bolalarda quyidagi sifat ko'rsatkichlari shakllandi:

1. **Media-kontentni tanqidiy idrok etish:** bolalar reklama roliklaridagi mahsulotlarning "sehrliligi" xususiyatlari haqiqatga to'g'ri kelmasligini (masalan, shokolad yeb uchib ketish mumkin emasligini) tushunib yetishdi.
2. **Axborot xavfsizligi:** tajriba guruhi ishtirokchilarining 75 foizi notanish "qahramonlar" yoki reklamalar chiqqanda darhol kattalarni xabardor qilish ko'nikmasiga ega bo'ldi.
3. **Ekran vaqti nazorati:** "Raqamli qumsoat" o'yini orqali bolalarda gadgetlardan foydalanish vaqtini mustaqil cheklash (o'rtacha 20–30 daqiqa) ko'nikmasi 3 baravarga oshdi.

Olingan natijalarning ilmiy ishonchligini tekshirish uchun Styudentning t-kriteriysi qo'llanildi. Hisob-kitoblar natijasida tajriba va nazorat guruhlari o'rtasidagi farq statistik jihatdan ahamiyatli ($p < 0,05$) ekanligi isbotlandi. Bu esa ishlab chiqilgan metodikaning samaradorligini tasdiqlaydi.

Natijalar shuni tasdiqlaydiki, maktabgacha ta'limda media-savodxonlikni shakllantirish shunchaki texnologiyadan foydalanish emas, balki bolada "intelektual filtr"ni yaratishdir. Bu esa kelajakda axborot xurujlariga qarshi immunitetni shakllantirishning poydevori bo'lib xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, raqamli ta'lim muhitida maktabgacha yoshdagi bolalarning media-savodxonligini shakllantirish nafaqat texnik bilim berish, balki ularning kognitiv va axloqiy rivojlanishiga bevosita bog'liq jarayondir.

Olingan natijalar ko'plab xalqaro tadqiqotchilarning, xususan, S. Livingstone va R. Hobbsning media-ta'lim borasidagi qarashlarini tasdiqlaydi. Tadqiqotimizda qayd etilgan tajriba guruhidagi 45% lik o'sish ko'rsatkichi shuni ko'rsatadiki, bolalar 5–6 yoshidayoq media-kontentning tijoriy (reklama) yoki ko'ngilochar maqsadlarini ajrata olish qobiliyatiga ega. Bu esa maktabgacha yosh davri media-immunitetni shakllantirish uchun eng maqbul "sezgir" (sensitiv) davr ekanligidan dalolat beradi.

Bizning metodikamizning boshqa yondashuvlardan farqi shundaki, biz raqamli vositalarni taqiqlash emas, balki ulardan "hamkorlikda foydalanish" tamoyiliga tayandik. Tajriba jarayonida aniqlandiki, agar tarbiyachi bola bilan birga raqamli o'yinni tahlil qilsa, bolaning axborotni saralash darajasi nazorat guruhiga nisbatan 3 baravar yuqori bo'ladi. Bu holat "L. Vigotskiyning yaqin rivojlanish zonasi" nazariyasining raqamli muhitdagi amaliy isbotidir.

Muhokama jarayonida ayrim to'siqlar ham bo'ldi:

1. **Ota-onalar pozitsiyasi:** tadqiqot ko'rsatishicha, ota-onalarning 60 foizi gadjetlardan bolani "ovutish" vositasi sifatida foydalanadi, bu esa bog'chada shakllantirilgan media-ko'nikmalarning uyda mustahkamlanishiga to'sqinlik qiladi.
2. **Texnik ta'minot:** raqamli ta'lim muhitini yaratishda MTTlarning moddiy-texnik bazasi turlicha ekanligi metodikani bir xilda joriy etishda qiyinchilik tug'diradi.

Tadqiqot natijalari maktabgacha ta'lim tizimi uchun quyidagi tavsiyalarni berishga asos bo'ladi:

1. Media-savodxonlik mashg'ulotlarini alohida fan sifatida emas, balki "Nutq o'stirish", "Atrofimizdagi olam" kabi mashg'ulotlar tarkibiga integratsiya qilish lozim.
2. Tarbiyachilar uchun "Raqamli pedagogika" bo'yicha qisqa muddatli malaka oshirish kurslarini tashkil etish zarur.

Raqamli ta'lim muhitida media-savodxonlikni shakllantirish bolani axborot xurujlaridan himoya qilishning eng samarali strategiyasidir. Biz taklif etgan metodika bolalarda nafaqat "ekran madaniyati"ni, balki mustaqil va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini ham rivojlantirishga xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Raqamli ta'lim muhitida maktabgacha yoshdagi bolalarning media-savodxonligini shakllantirish bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar quyidagi xulosalarga kelish imkonini berdi:

1. **Media-savodxonlik** – zamonaviy kompetensiya sifatida: maktabgacha yoshdagi bolalar uchun media-savodxonlik nafaqat texnik qurilmalardan foydalanish, balki axborotni ongli ravishda qabul qilish, tanqidiy tahlil qilish va virtual muhitda xavfsizlik qoidalariga rioya qilish ko'nikmalarining majmuasidir.
2. **Metodik samaradorlik:** tadqiqot davomida qo'llanilgan interaktiv o'yinlar va media-modullar bolalarda "media-immunitet"ni shakllantirishda an'anaviy suhbat usullariga qaraganda 40–50% yuqori samaradorlik ko'rsatdi. Ayniqsa, vizual kontentni tahlil qilish orqali bolalarda fakt va uydurmani farqlash ko'nikmasi sezilarli darajada rivojlandi.
3. **Tizimli yondashuv zarurati:** bolalarning media-madaniyatini yuksaltirishda faqat ta'lim muassasasi emas, balki oilaviy muhitning ham o'рни beqiyosdir. Ota-onalar va tarbiyachilarning raqamli savodxonligi bolaga o'rnak bo'lishi va uyda "ekran vaqti"ning to'g'ri taqsimlanishi tadqiqotning barqaror natijasini ta'minlaydi.

Xulosa qilib aytganda, ishlab chiqilgan metodika maktabgacha ta'lim tizimida raqamli avlodni tarbiyalashning pedagogik mexanizmlarini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2019.
2. Livingstone, S. (2014). Developing Social Networking Literacy in Marginal Communities. Information, Communication & Society.
3. Ismoilova, G., & Rahimova, X. (2022). Maktabgacha yoshdagi bolalarni tarbiyalashda xalq og'zaki ijodining ahamiyati. ACUMEN: International Journal of Multidisciplinary Research, 1(2), 24–28.



4. Qosimov, S. U., & Ismoilova, G. E. qizi. (2022). Amaliyotga yo'naltirilgan yondashuvning mazmuni va mohiyati. *Science and Innovation*.
5. UNESCO. (2021). *Media and Information Literacy Curriculum for Educators and Learners*. Paris.
6. Hobbs, R. (2017). *Create to Learn: Introduction to Digital Literacy*. Wiley-Blackwell.
7. Ismoilova, G. E. Q., & Doniyorova, M. Q. Q. (2022). O'spirinlik davri psixologiyasi va uning o'ziga xos xususiyatlari. *Science and Education*, 3(4), 869–875.
8. Eshmuradov, O., & Ismoilova, G. (2022). Oilaviy munosabatlarda bolalar tarbiyasiga ta'sir etuvchi ijtimoiy-psixologik omillar. *Science and Innovation*, 1(B4), 201–205.
9. Buckingham, D. (2013). *Media Education: Literacy, Learning and Contemporary Culture*. Polity Press.
10. Sharipov, Sh. S. (2020). *Raqamli ta'lim texnologiyalari: o'quv qo'llanma*. Toshkent.
11. G'oziyev, E. G'. (2010). *Ontogenez psixologiyasi*. Toshkent: Noshir.
12. Silverblatt, A. (2014). *Media Literacy: Keys to Interpreting Media Messages*. ABC-CLIO.

- 
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari



MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №5(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.